Moravskoslezský kraj

PÉČE O ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ NAPŘÍČ KRAJEM

Desetiročenka Moravskoslezského kraje o úspěších v oblasti životního prostředí

Úvodní slovo paní Zdenky Němečkové Crkvenjaš

radní hejtmana kraje

Vážení čtenáři,

tato publikace vznikla proto, aby Vám přiblížila důležité milníky životního prostředí, které se povedly vybudovat za posledních pár let v našem kraji.

Moravskoslezský kraj patří z hlediska kvality životního prostředí mezi nejzatíženější regiony České republiky. V minulosti byly poškozeny téměř všechny složky životního prostředí. V odboru ochrany životního prostředí a zemědělství, který jsem na začátku volebního období převzala, je životní prostředí nosným tématem a celý tým lidí zde usiluje o jeho ochranu, zlepšení a trvale udržitelné užívání.

Strmý růst průmyslu v minulosti značně ovlivnil charakter kraje, který bývá díky mediálnímu obrazu stále vnímán veřejností velmi negativně. S následky lidské činnosti se snažíme ale postupně vypořádávat, a ne vždy zásahy člověka do přírody končí pouze devastací krajiny. V Moravskoslezském kraji nalezneme i příklady, které jsou důkazem opaku a najdeme zde i místa nedotčená člověkem.

Je zapotřebí chránit životní prostředí a patřičně se o něho starat. Věřím, že vám alespoň trochu přiblížíme tuto snahu, abyste si udělali vlastní představu a do budoucna se třeba aktivně také připojili k nám.

Zdenka Němečková Crkvenjaš
radní hejtmana kraje

OBSAH

CHARAKTERISTIKA MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE 1
STAV ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI..... 2
SPOLUPRÁCE S VÝZNAMNÝMI SUBJEKTY NEJEN Z KRAJE..... 7
PROJEKTY V SAMOSTATNÉ PŮSOBNOSTI KRAJE 9
OSVĚTOVÁ ČINNOST A DOBROVOLNÉ AKCE NEJEN PRO ÚŘEDNÍKY 15
VZDĚLÁVÁNÍ ODBORNÉ VEŘEJNOSTI 18
SOUTĚŽE..... 19
FINANČNÍ PODPORA 21

CHARAKTERISTIKA MORAVSKOSLEZSKÉHO KRAJE

Moravskoslezský kraj je geograficky velice rozmanitý region. Ze západu je sevřen masívem Hrubého Jeseníku s nejvyšším vrcholem kraje a celé Moravy horou Praděd (1 491 m n. m.). Hornatina postupně přechází do Nízkého Jeseníku, náhorní plošiny s pozvolnějším terénem, a Oderských vrchů. Střední část kraje je charakteristická hustě osídleným nížinatým terénem Opavské nížiny, Ostravské pánve a Moravské brány. Směrem na jihovýchod krajina opět získává horský charakter a kulminuje hřbety Beskyd – u slovenské hranice Moravskoslezských s nejvyšším vrcholem Lysou horou (1 323 m n. m.) a Slezských Beskyd na hranici s Polskem.

Kraj leží na severovýchodě České republiky a tvoří jednu z okrajových částí. Na severu a východě hraničí s polskými vojvodstvími – Slezským a Opolským, na jihovýchodě s Žilinským krajem na Slovensku. Sousedí s Olomouckým krajem a na jihu se dotýká kraje Zlínského. Příhraniční charakter kraje poskytuje možnosti efektivní spolupráce ve výrobní sféře, rozvoji infrastruktury, v kulturně-vzdělávací činnosti, a v oblasti turistického ruchu. Za tímto účelem působí na území kraje 4 euroregiony – Beskydy, Praděd, Silesia a Těšínské Slezsko.

Moravskoslezský kraj je vymezen okresy – Bruntál, Frýdek-Místek, Karviná, Nový Jičín, Opava a Ostrava-město a je rozdělen na 22 správních obvodů obcí s rozšířenou působností, do kterých spadá celkem 300 obcí, z toho je 42 měst.

Svou rozlohou 5 431 km^2 zaujímá 6,9 % území celé České republiky a řadí se tak na 6. místo mezi všemi kraji. Více než polovinu území kraje zaujímá zemědělská půda, na dalších více než 35 % se rozprostírají lesní pozemky, především v horských oblastech Jeseníků a Beskyd. V kraji se vyskytují bohaté zásoby nerostných surovin – především zásoby černého uhlí, ložiska zemního plynu a dalších surovin jako jsou vápenec, žula, mramor, břidlice, sádrovec, štěrkopísky, písky a cihlářské jíly.

Převážná většina území Moravskoslezského kraje náleží do úmoří Baltského moře, pouze z části Nízkého Jeseníku – Rýmařovska a menších území okresu Nový Jičín odtékají vody do povodí řeky Moravy, a tedy do moře Černého. Nejvýznamnějším vodním tokem je Odra pramenící v Oderských vrších. Na území Ostravy přijímá Odra své největší přítoky – řeku Opavu, jenž odvodňuje Jeseníky a Opavsko, a řeku Ostravici, která odvádí vody z Moravskoslezských Beskyd. Severně od Bohumína se do Odry vlévá řeka Olše tvořící hranici s Polskem a odvodňující Těšínsko. V místě soutoku Odry s Olší dosahuje území kraje svého výškového minima – 195 m n. m. Hlavními zdroji pitné vody jsou vodárenské nádrže Šance a Morávka v Moravskoslezských Beskydech a Kružberk v Nízkém Jeseníku.

Větší část Moravskoslezského kraje se již za dob Rakouska-Uherska stala jednou z nejdůležitějších průmyslových oblastí. Jádrem je ostravsko-karvinská průmyslová a těžební pánev, jejíž industrializace byla úzce spojena s využíváním místního nerostného bohatství, zejména kvalitního koksovatelného černého uhlí a s navazujícím rozvojem těžkého průmyslu a hutnictví. Kraj je tak celostátním centrem hutní výroby, současně je zde soustředěna i těžba celé produkce černého uhlí ČR, i když dochází k poklesu vytěženého množství. Vedle těchto tradičních odvětví se v kraji dále prosazuje výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody, výroba dopravních prostředků a chemický a farmaceutický průmysl.

Od počátku devadesátých let dochází k podstatnému zlepšení stavu životního prostředí vlivem poklesu průmyslové výroby, používáním šetrnějších technologií a značným investicím do ekologických opatření. I přes tato zlepšení patří kraj mezi nejzatíženější oblasti v České republice, neboť v minulosti byly znečištěny všechny složky životního prostředí. Dnes se jako nejzávažnější jeví kontaminace půdy a podzemních vod v důsledku průmyslové činnosti, důlní poklesy, znečištění povrchových vod a ovzduší.

Přírodní charakter a odlišný ekonomický vývoj se podílejí na rozdílech v kvalitě životního prostředí jednotlivých oblastí kraje. Nejzávažnější dopady na životní prostředí se koncentrují do střední a severovýchodní části kraje (Ostravsko, Karvinsko a Třinecko). Na druhé straně jsou součástí Moravskoslezského kraje také místa s významnými a cennými přírodními zvláštnostmi, jež jsou chráněny v rámci tří chráněných krajinných oblastí – Beskydy (rozlohou 1 205 km^2 včetně zlínské části jsou největší CHKO v Česku), Jeseníky a Poodří – a dalších 167 zvláště chráněných území.

Moravskoslezský kraj je počtem 1 190 tisíc obyvatel čtvrtý nejlidnatější v České republice, se svými 300 obcemi však patří k regionům s nejmenším počtem sídel. Tomu odpovídá i hustota osídlení 219 obyvatel na km^2, přičemž týž údaj pro celou Českou republiku je 137 obyvatel na km^2.

Český statistický úřad

STAV ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ V MORAVSKOSLEZSKÉM KRAJI

Ovzduší

Základní informací o stavu ovzduší v dlouhodobých trendech prezentuje pro vybrané znečišťující látky v Moravskoslezském kraji následující graf.

Graf znázorňuje dlouhodobé trendy v kvalitě ovzduší u hlavních znečišťujících látek a to suspendovaných částic PM_{10}, tj. jemných prachových částeček pod 10 mikrometrů, suspendovaných částic $PM_{2.5}$, tj. jemných prachových částeček pod 2,5 mikrometrů, oxidu dusíku a benzo(a)pyrenu jakožto představitele persistentních organických látek a to vše za období 2007 až 2022. Je patrné, že celkový trend z hlediska výše uvedených škodlivin je dlouhodobě klesající od roku 2007 až do roku 2022.

Existují sice jistá období, ve kterých mohlo dojít k přechodnému meziročnímu navýšení, ovšem dlouhodobý trend je neustále mírně klesající. Můžeme tedy konstatovat, že kvalita ovzduší se v dlouhodobém trendu zlepšuje.

Podrobnější informace k trendům kvality ovzduší a emisní situaci na území Moravskoslezského kraje jsou dostupné na webu Zprávy o kvalitě ovzduší a emisní situaci v Moravskoslezském kraji od roku 2004 | Moravskoslezský kraj | (msk.cz)

Zpráva o stavu ovzduší v Moravskoslezském kraji

Dalším možným zobrazením kvality ovzduší je prostorové znázornění pětiletého průměru kvality ovzduší na území Moravskoslezského kraje pro suspendované částice PM_{10}, jakožto základního představitele znečišťující látky, která je pro region typická (kvůli této znečišťující látce dochází především v zimním období k vyhlašování smogových situací).

Průměrné roční koncentrace suspendovaných částic PM_{10}, stanovené jako 5letý průměr za období let 2018-2022, se na území Moravskoslezského kraje pohybují na úrovni 4,7 – 35,6 µg/m^3, tedy na úrovni do 89 % imisního limitu 40 µg/m^3.

Imisní limit není dle tohoto způsobu hodnocení překročen v žádné části kraje. V minulosti byl imisní limit pro vyhlašování smogových situací výrazněji překračován a docházelo k častým vyhlašováním smogových situací v zimní sezóně.

Průměrné roční koncentrace PM_{10} vyšší než 75 % imisního limitu jsou převážně v severovýchodní části kraji, na území ORP Bohumín, Karviná, Orlová, Ostrava a Třinec.

Odpadové hospodářství

V současnosti je v odpadovém hospodářství stěžejním trendem snaha o přechod na oběhové hospodářství, kdy dochází k uzavírání toků materiálů v dlouhotrvajících cyklech a důraz je kladen na prevenci vzniku odpadů, opětovné využití výrobků, recyklaci a přeměnu na energii namísto těžby nerostných surovin a skládkování odpadů.

Celková produkce odpadů (součet celkové produkce ostatních a nebezpečných odpadů)

Mezi lety 2009 a 2022 stoupla celková produkce o 9,5 % a meziročně 2021–2022 o 1,7 % na hodnotu 5 038,827 tis. tun. Snížit produkci odpadů je možné předcházením jejich vzniku, což je v souladu s principy oběhového hospodářství. Důležitým ukazatelem je i celková produkce odpadů na obyvatele, jež v roce 2022 činila 4 286,95 kg/obyv. Na celkovou produkci odpadů má stěžejní vliv celková produkce **ostatních odpadů**, která v roce 2022 činila 93,2 %, jejíž dominantní složkou jsou stavební a demoliční odpady. Mezi lety 2009 a 2022 vzrostla celková produkce ostatních odpadů o 12,3 % a meziročně 2021–2022 klesla o 1,1 % na hodnotu 4 695,939 tis. tun, čemuž odpovídá 3 995,22 kg/obyv. **Nebezpečné odpady** se v roce 2022 podílely 6,8 % na celkové produkci všech odpadů. V období 2009 až 2022 sice poklesla celková produkce nebezpečných odpadů o 23 %, nicméně meziročně 2021–2022 stoupla o 36,5 %, z 218,039 tis. tun na 342,888 tis. tun. Celková produkce nebezpečných odpadů na obyvatele v roce 2022 činila 291,72 kg/obyv. Předcházet vzniku těchto odpadů je možné snižováním obsahu nebezpečných látek ve výrobcích.

Celková produkce komunálních odpadů v období 2021–2022 se meziročně snížila o 3,7 % na hodnotu 635,543 tis. tun. Od roku 2009 došlo k jejímu navýšení o 8,3 %. Celková produkce komunálních odpadů na obyvatele dosahovala v roce 2022 hodnoty 540,7 kg/obyv. Pozitivní skutečností je, že střednědobě dochází k mírnému snižování produkce směsného komunálního odpadu. Meziročně 2021–2022 se snížila o 4,1 % z celkových 284,705 tis. tun na 273,136 tis. tun, čemuž odpovídá 232,4 kg/obyvatele.

Struktura nakládání s odpady

V celkovém nakládání s odpady dominuje jejich využití, především materiálové, jehož podíl střednědobě roste. V letech 2009–2022 se zvýšil podíl materiálově využitých odpadů na celkové produkci odpadů, která ze 48,3 % na 81,0 %, a to i přes meziroční 2021–2022 pokles z 4 106,260 tis. tun na 4 084,890 tis. tun, tj. o 0,5 %.

Energeticky využívána je jen malá část z celkové produkce odpadů. Mezi lety 2009 a 2022 se podíl energeticky využitých odpadů se snížil z 1,3 % na 1,2 %. Množství energeticky využitých odpadů v roce 2021 činilo 61,003 tis. tun a v roce 2022 62,591 tis. tun.

Nejčastějším způsobem odstranění odpadů je ukládání v úrovni nebo pod úrovní terénu, tedy skládkování. Tato skutečnost je v Moravskoslezském kraji přetrvávajícím významným problémem. Od roku 2009 podíl skládkování klesl téměř nevýznamně ze 13,0 % na 12,7 % v roce 2022. V roce 2021 bylo skládkováno 629,227 tis. tun odpadů v roce 2022 643,025 tis. tun, což představuje meziroční nárůst o 2,2 %. Tento trend je způsoben dovozem odpadů k odstranění i z jiných krajů.

Dalším způsobem odstranění odpadů je spalování. Spolu se skládkováním je spalování v odpadové hierarchii až na posledním místě (v obou případech se jedná o odstranění odpadů), přednost před nimi má výše uvedené materiálové a dále rovněž energetické využití odpadů. Každoročně je v Moravskoslezském kraji spalováním odstraněno cca 0,5 % vyprodukovaných odpadů, tedy zanedbatelný podíl v porovnání se skládkováním. V roce 2022 činilo množství odpadů odstraněných spálením 23,791 tis. tun, přičemž z toho 22,962 tis. tun tvořily opady kategorie nebezpečný odpad, což je zapříčiněno provozem spalovny nebezpečných odpadů v kraji.

Nakládání s komunálními odpady

Komunální odpady jsou specifickou skupinou odpadů, a to se odráží i ve způsobech nakládání s nimi. Na rozdíl od ostatních skupin odpadů v tomto případě dominuje jejich odstranění skládkováním. Od roku 2009 podíl skládkovaných komunálních odpadů poklesl z 78,0 % na 56,4 % v roce 2022 a meziročně 2021-2022 z 383,919 tis. tun na 358,671 tis. tun, tj. o 3,7 %.

Odklonem od skládkování roste podíl materiálově využitých komunálních odpadů, který se od roku 2009 zvýšil z 32,9 % na 40,3 % v roce 2022. Mezi roky 2021–2022 se zvýšilo množství materiálově využitých odpadů ze 249,521 tis. tun na 256,453 tis. tun, tj. o 2,8 %. Střednědobě má tento podíl kolísavý trend.

Ve srovnání s rokem 2009 došlo k velmi malému nárůstu energetického využití komunálních odpadů z 0,4 % na 3,8 % v roce 2022. Mezi roky 2021–2022 se podíl energeticky využitých komunálních odpadů v procentuálním vyjádření téměř nezměnil. V roce 2022 činilo množství energeticky využitých komunálních odpadů 24,318 tis. tun, což znamenalo mírný propad oproti roku 2021, kdy takto využito bylo 25,294 tis. tun.

Spalováním (na rozdíl od energetického využití komunálních odpadů jsou komunální odpady pouze odstraněny spalováním, nejsou tedy nijak využity) bylo odstraněno téměř zanedbatelné množství komunálních odpadů a to 1,343 tis. tun v roce 2021 a 1,204 tis. tun v roce 2022. Procentuální hodnota podílu takto odstraněných odpadů je v tomto případě téměř nulová.

Vodní hospodářství

Vodní hospodářství v Moravskoslezském kraji je klíčovým tématem, které ovlivňuje život obyvatel i ekonomiku regionu. V současné době je stav vodních zdrojů a vodního hospodářství stabilní, nelze však přehlížet zejména vlivy a dopady klimatických změn, stále častěji se vyskytující extrémní jevy, jako jsou sucha a povodně, a je nezbytné neustále pracovat na jeho udržitelném rozvoji a ochraně vodních zdrojů pro budoucí generace, pokračovat v investicích do vodohospodářské infrastruktury a vzdělávání obyvatelstva o důležitosti ochrany vodních zdrojů.

Nedostatek srážek, spíše pak jejich nerovnoměrné rozložení v průběhu roku, má negativní dopad na průtoky řek a kvalitu vody v nich a na doplňování zásob podzemích vod ze sněhové pokrývky v zimním období. Moravskoslezský kraj díky důmyslně vybudované vodohospodářské soustavě disponuje dostatečnými zásobami kvalitní pitné i užitkové vody, které jsou zajištěny především z vodních nádrží v Beskydech a Jeseníkách. Mezi největší z nich se řadí vodní nádrže Slezská Harta, Těrlicko, Žermanice Olešná, Baška a Větřkovice.

Pro zásobování obyvatelstva pitnou vodou jsou určeny vodní nádrže Kružberk, Šance a Morávka. Dodávka vody z nich je zajištěna vodárenským systémem Ostravského oblastního vodovodu (OOV), který byl budován od roku 1954. Je tvořen třemi centrálními úpravnami vod – Podhradí u Vítkova, Nová Ves u Frýdlantu nad Ostravicí a Vyšní Lhoty. Celková délka vodovodních řadů OOV je 499,6 kilometru, je vybudováno 121 vodojemů o celkovém objemu 302 060 m^3. Dle lokalizace vodárenských nádrží je systém distribučně rozdělen na tzv. Kružberský skupinový vodovod a Beskydský skupinový vodovod. Oba systémy jsou vzájemně propojeny a mohou být využity pro pokrytí zásobování spotřebišť při odstávkách některé z centrálních úpraven vod. Povrchové zdroje vod pro zásobování obyvatel jsou v některých místech kraje doplněny podzemními vodními zdroji. Na vodovody pro veřejnou potřebu bylo v roce 2023 napojeno 99,8 % obyvatelstva kraje.

Soustavu vodních nádrží v dohledné době rozšíří přehrada v Nových Heřminovech. Jejím účelem bude zejména protipovodňová ochrana obyvatel žijících na území podél řeky Opavy od obce Nové Heřminovy po město Opavu a stejně jako ostatní nádrže bude v období sucha nadlepšovat průtoky v řece Opavě a sloužit k rekreaci. Přehrada je hlavním prvkem celého systému opatření proti povodním na řece Opavě, je dále doplněna o říční úpravy, malé vodní nádrže, zpřírodnění vodních toků, stavby dopravní a opatření pro rozvoj, rekreaci a cestovní ruch.

Kvalita vody v kraji se v posledních letech zlepšila díky úsilí o snížení znečištění. Přesto stále existují oblasti, kde je kvalita vody pod průměrem, a je třeba věnovat zvláštní pozornost jejich zlepšení. Převážná část měst a obcí Moravskoslezského kraje o velikosti nad 2 000 obyvatel má v současné době vybudovanou veřejnou kanalizaci ukončenou na mechanicko-biologické ČOV. V Moravskoslezském kraji je 15 čistíren odpadních vod s kapacitou nad 10 000 ekvivalentních obyvatel. Největší z nich je Ústřední čistírna odpadních vod v Ostravě-Přívoze. Další velké čistírny jsou ve Frýdku-Místku, Havířově, Opavě, Třinci a Karviné. Podíl obyvatel kraje napojených na veřejnou kanalizaci činil v roce 2023 84,0 %.

Vodné a stočné je v kraji dlouhodobě pod republikovým průměrem, v roce 2023 zaplatili obyvatelé kraje za 1 m^3 pitné vody průměrně 49,1 Kč, v ČR to bylo o 4 Kč, více a za odvedení odpadních vod 46,9 Kč, v ČR pak 48,4 Kč.

Průměrná cena za 1 m^3 fakturované vody a průměrná cena za 1 m^3 odváděných odpadních vod v ČR v roce 2023

Average price per 1 m^3 of invoiced water and per 1 m^3 of discharged wastewater in the CR: by region, 2023

Lesy

Druhová a věková skladba lesů

Lesní porosty v Moravskoslezském kraji jsou tvořeny převážně jehličnany, jejichž podíl v roce 2022 činil 54 % porostní půdy. Nejčastěji zastoupenými jehličnany byly smrky (44,4 %) a modříny (4,9 %).

Příčinou vysokého zastoupení smrků je především vysazování smrkových monokultur v minulosti, a to zejména z produkčních důvodů, často však na nevhodných stanovištích. Z listnáčů převažovaly buky (20,7 %) a duby (5,5 %). Nově zakládané porosty byly v roce 2022 tvořeny z 62,9 % listnáči, což je nejvyšší podíl listnatých dřevin na celkovém zalesňování v celém Česku. Při těžbě dřeva pak dominovaly jehličnany s podílem 86,2 %, což vedlo k posílení podílového zastoupení listnáčů. Pozvolné navyšování podílu listnáčů v lesích Moravskoslezského kraje lze pozorovat od roku 2000, což je v souladu s trendem přibližování se doporučené skladbě lesa v celém Česku.

Nejčastěji zastoupenou věkovou kategorii představovaly nejmladší porosty ve věku 1–20 let, přičemž dochází k nárůstu zastoupení věkových tříd 121 a více let a k poklesu u kategorie 61–80 let.

Nejvíce zastoupené dřeviny na druhové skladbě lesa [%], 2000, 2010, 2022

Zdroj dat: ÚHÚL

Těžba dřeva

Porostní plocha lesů v Moravskoslezském kraji v roce 2022 činila 188,6 tis. ha, tj. 34,7 % rozlohy kraje. Hospodářské lesy s primární produkční funkcí se na celkové porostní ploše lesů podílely 84,6 %, následovaly lesy zvláštního určení s podílem 14,1 % a lesy ochranné s podílem 1,3 %. V roce 2022 bylo v Moravskoslezském kraji vytěženo celkem 1 135,0 tis. m^3 dřeva bez kůry. Jedná se o velmi nízkou hodnotu, která je nižší než hodnoty před nástupem kůrovcové kalamity, která vyvrcholila v roce 2018, což pravděpodobně souvisí se zhoršením podmínek pro šíření kůrovce z hlediska dostupnosti hostitelských stromů. Většina těžby (66,6 %) však stále byla tvořena těžbou nahodilou a většina vytěženého dřeva (86,2 %) byla i v roce 2022 tvořena jehličnany.

Objem úmyslné a nahodilé těžby dřeva [m^3 bez kůry], 2000–2022

Zdroj dat: ČSÚ

Příroda a krajina

V roce 2022 dle katastru nemovitostí zaujímala v Moravskoslezském kraji zemědělská půda 272,7 tis. ha, tedy 50,2 % území kraje, rozloha orné půdy pak činila 165,5 tis. ha (60,7 % zemědělské půdy) a rozloha trvalých travních porostů činila 86,8 tis. ha (31,8 % zemědělské půdy). Zastavěné plochy, nádvoří a ostatní plochy v roce 2022 pokrývaly 11,8 % území Moravskoslezského kraje, což je v krajském porovnání nadprůměrný podíl, ovlivněný průmyslovou a značně urbanizovanou ostravsko-karvinskou aglomerací. Od roku 2005 klesla výměra zemědělské půdy o 5,0 tis. ha, tj. o 1,8 %, a výměra orné půdy o 10,0 tis. ha, tj. o 5,6 %. Plocha trvalých travních porostů v období 2005–2022 naopak vzrostla o 2,8 tis. ha, tj. o 3,3 %, a to převážně přeměnou orné půdy. Zastavěné plocha a nádvoří od roku 2005 klesla o 3,8 % (o 296 ha), ostatní povrchy naopak narostly o 6,8 %, tj. o 3,3 tis. ha. Lesnatost kraje v roce 2022 dosahovala 35,8 %, od roku 2005 se rozloha lesních pozemků zvýšila o 1,9 tis. ha (o 1,0 %). Vodní plochy v roce 2022 zaujímaly 2,1 % území Moravskoslezského kraje, tj. 11,7 tis. ha. Od roku 2005 vzrostly vodní plochy o 332 ha. Na základě databáze CORINE Land Cover z roku 2018 je v kraji zemědělsky využíváno 52,8 % území, 36,5 % zaujímají lesní pozemky a podíl urbanizovaných ploch je 10 %, což je po Hl. m. Praha druhý největší podíl v Česku.

Ochrana území a krajiny

Rozloha všech zvláště chráněných území Moravskoslezského kraje (bez překryvů) v roce 2022 činila celkem 97,4 tis. ha, tj. 18,9 % území kraje. Oproti roku 2021 došlo ke snížení vymezení o 3,6 ha. Na území Moravskoslezského kraje se v roce 2022 nacházela či do něj zasahovala 3 velkoplošná zvláště chráněná území s celkovou rozlohou 94,1 tis. ha. Jednalo se o chráněné krajinné oblasti Beskydy, Jeseníky a Poodří. Kromě toho se na území Moravskoslezského kraje v roce 2022 nacházelo 167 maloplošných zvláště chráněných území o celkové rozloze 8,7 tis. ha. Mezi ně patřilo 11 národních přírodních rezervací, 7 národních přírodních památek, 76 přírodních rezervací a 73 přírodních památek. Na území Moravskoslezského kraje bylo do roku 2022 vyhlášeno celkem 5 přírodních parků o celkové rozloze 69,8 tis. ha. Podíl přírodních biotopů na ploše kraje v roce 2022 činil 15,3 %.

Natura 2000

V roce 2022 se na území Moravskoslezského kraje nacházelo či do něj zasahovalo 54 lokalit soustavy Natura 2000. Jednalo se o 5 ptačích oblastí (Poodří, Heřmanský stav – Odra – Poolší, Beskydy, Jeseníky, Libavá) s celkovou rozlohou 73,7 tis. ha a o 49 evropsky významných lokalit s celkovou rozlohou 72,3 tis. ha. Oproti roku 2021 nedošlo k žádným změnám ve vymezení ptačích oblastí ani evropsky významných lokalit, celková rozloha soustavy Natura 2000 v Moravskoslezském kraji činila v roce 2022 (bez překryvů) 98,2 tis. ha (18,1 % území kraje). Zároveň se 91,3 tis. ha (93,0 %) z celkové rozlohy lokalit Natura 2000 nacházelo ve zvláště chráněných územích. Ptačí oblast Jeseníky byla s výměrou 52,2 tis. ha třetí největší ptačí oblastí v Česku, na území Moravskoslezského kraje se nacházelo 44,3 % její celkové rozlohy. Zároveň se zde nacházela druhá největší evropsky významná lokalita na území Česka (Beskydy) s výměrou 120,4 tis. ha, z toho se na území kraje nacházelo 48,1 % její rozlohy.

Zvláště chráněná území, 2022

Zdroj dat: AOPK ČR

SPOLUPRÁCE S VÝZNAMNÝMI SUBJEKTY NEJEN Z KRAJE

Pro zlepšování životního prostředí je nutná spolupráce. Moravskoslezský kraj proto spolupracuje s řadou subjektů a spolupráce je uzavírána formou dobrovolných dohod, memorand a podílí se na zvyšování povědomí o životním prostředí.

CENIA – Zprávy o životním prostředí

Zprávy o životním prostředí v krajích ČR jsou od roku 2015 každoročně zpracovávány na základě zákona č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, ve znění pozdějších předpisů.

Zprávy o životním prostředí v krajích ČR se zabývají charakteristikou stavu a vývoje životního prostředí v jednotlivých krajích ČR, jejich aktuálními problémy, aktivitami a projekty ke zlepšení životního prostředí v kraji. Představují významný podklad informací pro politické činitele, odborné pracovníky státní a veřejné správy, i pro širokou veřejnost na národní a regionální úrovni.

Zpracováním těchto zpráv je pověřena CENIA – Česká informační agentura životního prostředí. Zprávy jsou zveřejněny v elektronické podobě (http://www.cenia.cz, http://www.mzp.cz).

Se získáváním aktuálních dat se CENIA obrací také na oddělení hodnocení vlivů na životní prostředí a lesní hospodářství našeho odboru životního prostředí a zemědělství.

Memorandum o spolupráci se Zoologickou zahradou a botanickým parkem Ostrava

Zoologická zahrada a botanický park Ostrava je nejvýznamnějším centrem environmentálního vzdělávání v Moravskoslezském kraji. Kromě svého poslání přispět k biologické rozmanitosti se věnuje aktivně i vzdělávací a výchovné činnosti.

Za účelem zintenzivnění dosavadní spolupráce bylo v roce 2018 uzavřeno se ZOO Ostrava „Memorandum o spolupráci v oblasti environmentálního vzdělávání, výchovy a osvěty". Moravskoslezský kraj se na základě tohoto memoranda zavázal finančně podpořit vybrané aktivity v oblasti EVVO realizované v rámci ZOO Ostrava.

Přístřešek pro slony pořízený díky finančnímu příspěvku MSK

Sovy pálené v záchranné stanici Bartošovice

Dobrovolné dohody

Moravskoslezský kraj uzavírá dobrovolné dohody s významnými průmyslovými podniky na území kraje. Moravskoslezský kraj i firmy mají společný zájem na zlepšování kvality životního prostředí. Firmy se proto se zavazují k dodržování emisních limitů nad rámec stanovených zákonem, k investování do moderních a šetrnějších technologií, k údržbě a výsadbě zeleně, údržby komunikací v areálech podniků a přilehlých oblastech, k měření hlukových emisí. Firmy se zavazují k příspěvku na různé osvětové akce pro žáky základních a středních škol nebo pro veřejnost. Některé subjekty přispívají na ozdravné pobyty dětí, které pocházejí z oblastí s nevyšší mírou znečištění ovzduší.

Moravskoslezský kraj se zavazuje ke zkvalitnění monitoringu znečištění ovzduší na celém svém území, úklidu a údržbě pozemních komunikací v majetku MSK, další finanční podpoře formou kotlíkových dotací, ke zvyšování osvěty prostřednictvím akcí Den Země, Den bez aut, Den zdraví nebo Ukliďme Česko.

V současné době (2024) jsou uzavřeny dohody s těmito firmami:

BorsodChem MCHZ, s.r.o.
Lenzig Biocel Paskov, a.s.
OKK Koksovny, a.s.
AL INVEST Břidličná, a.s.
Třinecké železárny, a.s.

Záchranná stanice Bartošovice

Posláním organizace je ochrana přírody a krajiny s hlavním zaměřením na druhovou ochranu živočichů a ekologickou výchovu a osvětu. Záchranná stanice započala svůj provoz v roce 1983, od roku 2000 vzniklo centrum ekologické výchovy a od roku 2014 vzniklo návštěvnické středisko Dům přírody Poodří.

V Moravskoslezském kraji v současnosti existují dvě záchranné stanice s přesně vymezenou působností, přičemž převážnou část území kraje pokrývá Záchranná stanice pro volně žijící živočichy v Bartošovicích, která je provozována pobočným spolkem ZO ČSOP Nový Jičín.

Záchranná stanice v Bartošovicích je součástí tzv. Národní sítě záchranných stanic v ČR.

Krajský úřad každoročně finančně podporuje provoz záchranné stanice. Ročně projde stanicí okolo 2300 handicapovaných volně žijících živočichů, z toho je cca 80 % ptáků. Trvale handicapované jedince, které již nelze vrátit zpět do přírody, využívá stanice k záchranným a výukovým programům.

PROJEKTY V SAMOSTATNÉ PŮSOBNOSTI KRAJE

Usilujeme o zlepšení životního prostředí okolo nás, a to i díky řadě projektů, ať už jako hlavní řešitelé nebo partneři. Díky investičním projektům mohou probíhat revitalizace chráněných území, podílíme se také na neinvestičních projektech, které přispívají ke vzdělávání a osvětě, prohlubují spolupráci mezi subjekty nebo umožňují tvorbu strategických dokumentů.

Revitalizace přírodní památky Stará řeka

Revitalizace přírodní památky Stará řeka uskutečnila na začátku roku 2021 a předcházely ji 3 roky příprav. Moravskoslezský kraj na tento projekt získal finanční prostředky ze strukturálních fondů Evropské unie prostřednictvím Operačního programu Životní prostředí, a to ve výši 3,2 mil Kč.

Stará řeka představuje velmi významnou lokalitu pro obojživelníky. Vyskytuji se zde až desítky jedinců ropuchy obecné čolka obecného skokana zeleného, skokana krátkonohého, v minulosti zde byl potvrzen výskyt čolka velkého. Z plazů se v území vyskytuji ještěrka obecná a užovka obojková. Samotné slepé rameno je fragmentem původního koryta řeky Lučiny, která byla v minulosti v území napřímená.

Nejzávažnějším faktorem, který způsoboval pomalé zničení lokality, bylo zazemňování ramene, které bylo způsobené vlivem spadu organické hmoty a sedimentací. Tyto procesy způsobují změny v chemismu vody a dochází tak ke snížení obsahu rozpuštěného kyslíku. Slepé rameno bylo taktéž v minulosti místem černých skládek, i když díky iniciativě dobrovolníků a vlastníků pozemků bylo z území odstraněno velké množství odpadu.

Opatření zvýšilo retenci vody v krajině a byla podpořena samočistící funkce vodní plochy. A díky revitalizaci byla zvýšená celková biodiverzita mokřadu a posílená ekologická stabilita území.

Revitalizace EVL Děhylovský potok – Štěpán

V roce 2023 jsme revitalizovali Evropsky významnou lokalitu Děhylovský potok – Štěpán.

Jedná se o velmi cenný biotop rybníku, na kterém se hospodaří extenzivním způsobem a vyskytují se zde vzácné organismy jako kriticky ohrožený čolek velký, skokan ostronosý nebo skokan štíhlý, 21 druhů vážek, mezi nimiž je například vážka jasnoskvrnná, z ptactva je to například bukáček malý, vodouš rudonohý, čírka modrá, lžičák pestrý, chřástal kropenatý, bekasina otavní, moták pochop, hohol severní, volavka popelavá, lyska černá nebo labuť velká.

Rybník byl odbahněn a byla obnovena volná vodní hladina na ploše 15 ha. V mělkých částech rybníka podél železnice bylo vyhloubeno 5 tůní, které jsou trvalé zvodnělé vysokou hladinou spodní vody. V nejvlhčích místech byla vyhloubena soustava 13 malých tůní a 2 další větší tůně pro obojživelníky a bezobratlé živočichy. Projekt byl financován z Operačního programu Životní prostředí 2014-2021 částkou 36,2 mil. Kč.

Stará Řeka

Průběh revitalizace rybníku Štěpán

Pohled na revitalizovaný rybník Štěpán z ptačí perspektivy

Tvorba biotopu páchníka hnědého na třech lokalitách

V osluněných dutinách listnatých stromů, rostoucích v rozvolněných porostech nebo v alejích, nachází útočiště silně ohrožený páchník hnědý (*Osmoderma barnabita*). Tento brouk z čeledi *Scarabaeidae* je prioritním druhem evropské soustavy Natura 2000. Je to robustní nápadný brouk o velikosti 24–30 mm, jehož dospělí samci vydávají charakteristický pach starých vyčiněných kůží, kterým pak voní celá dutina stromu. V trouchu starých dutin žije mnoho dalších bezobratlých, a tak spolu s páchníkem hnědým, tzv. „deštníkovým druhem", je chráněna řada vzácných živočichů, žijících skrytým a nenápadným způsobem.

Pro ochranu páchníka hnědého je nezbytné zachovat stojící dutinové stromy a jejich torza. Ke zpomalení rozpadu stromů se někdy provádí zastřešení dutin. Aktivní ochranou je výsadba solitér, alejí a skupin stromů, do kterých budou moci populace páchníka hnědého přesídlit ze stromů starých a dožívajících.

Hukvaldy Celkové výdaje projektu činily 1 030 430 Kč, z dotace pak EU 808 930 Kč.

Paskov Celkové výdaje projektu byly 1 159 800 Kč, z toho dotace činila EU 1 080 050 Kč.

Šilheřovice Celkové výdaje projektu byly 7 438 850 Kč, z toho dotace EU činila 7 438 660 Kč.

Senescentní strom jako vhodné útočiště pro páchníka hnědého

EVL Paskov – biotop s výskytem páchníka hnědého

CLEAR AIR AND CLIMATE ADAPTATION IN OSTRAVA AND OTHER CITIES (CLAIRO)

CLAIRO je pilotní výzkumný projekt nabízející inovativní řešení výsadby zeleně. Cílem bylo najít nejlepší způsob systematického snižování znečištění ovzduší pomocí uceleného plánování výsadby městské zeleně s pozitivním vlivem na kvalitu ovzduší.

Projekt realizovalo statutární město Ostrava ve spolupráci s Moravskoslezským krajem, Vysokou školou báňskou – technickou univerzitou Ostrava, Slezskou univerzitou v Opavě, Univerzitou Palackého v Olomouci, Regionálním sdružením územní spolupráce Těšínského Slezska a zapsaným ústavem SOBIC Smart & Open Base for Innovations in European Cities and Regions. Projekt byl realizován v období od listopadu 2018 do dubna 2022 a byl financován z Evropských fondů pro regionální rozvoj.

I – AIR REGION: Interreg V-A Česká republika – Polsko

Projekt usiloval o posílení spolupráce institucí veřejného sektoru v komunikaci o ochraně životního prostředí, zejména docílit česko-polské harmonizace postupů při ochraně a zlepšování kvality ovzduší v regionu s nejhorší kvalitou ovzduší v Evropě.

Výměna zkušeností probíhala ohledně opatření u lokálních zdrojů, kontroly lokálních topenišť, sjednocení emisních limitů a podmínek provozu u průmyslových podniků, o možnostech využití evropských legislativních nástrojů jako je IPPC a o možnostech vzdělávání a osvěty jak státní správy, tak široké veřejnosti. Do projektu se zapojilo několik institucí: Województwo Śląskie, Moravskoslezský kraj, Sdružení pro rozvoj Moravskoslezského kraje, Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava, Instytut Chemicznej Przeróbki Węgla, Regionální sdružení územní spolupráce Těšínského Slezska a Stowarzyszenie Rozwoju i WspółpracyRegionalnej Olza. Společným cílem bylo zlepšení kvality ovzduší a tím i kvality života v regionu.

Krajský Akční Plán pro Oblast Ochrany Ovzduší (KAPOOO)

Byť má Moravskoslezský kraj (MSK) platné Programy zlepšování kvality ovzduší, chyběla mu prioritizace opatření ve vztahu k jednotlivým skupinám zdrojů, jejich finanční náročnosti a emisní významnosti. Cílem projektu v jeho první fázi bylo na základě analýzy historických řad měření kvality ovzduší zacílit na nejproblémovější skupiny zdrojů a pro ně zanalyzovat již zrealizovaná opatření. Ve druhé fázi pak projekt navázal navržením nejefektivnějších opatření z hlediska financí a snížených emisí a ty byly zapracovány do akčního plánu (AP) s cílem zlepšit kvalitu ovzduší v MSK.

Hlavním výstupem projektu je Akční plán reagující na stávající i očekávané změny kvality ovzduší na území Moravskoslezského kraje a řešící tuto problematiku za účelem zajištění udržitelného fungování a rozvoje měst a celého kraje a zlepšení (či alespoň udržení) kvality života jeho obyvatel. Smyslem projektu bylo na základě zpracovaných dílčích aktivit vytvořit akční plán, který bude možné využít pro následné řízení kvality ovzduší např. formou specifických dotací. Akční plán by měl mít významný dopad na stabilizaci, či zlepšení kvality ovzduší (více informací na Krajský akční plán pro oblast ochrany ovzduší – KAPOOO | Moravskoslezský kraj | (msk.cz)).

Výsadba v Ostravě Radvanicích

OSVĚTOVÁ ČINNOST A DOBROVOLNÉ AKCE NEJEN PRO ÚŘEDNÍKY

Krajský úřad Moravskoslezského kraje pořádá osvětové akce v různých oblastech životního prostředí. Pravidelně se podílí na obnově lesa po kůrovcové kalamitě, nebo s pomocí svých zaměstnanců odklízí černé skládky. Zaměstnanci se zapojují také ke Dni bez aut v rámci týdne evropské mobility nebo ke Dni Země.

Stromy pro Ondřejník/Javorník

Moravskoslezský kraj spolupracuje s Biskupskými lesy na osvětové činnosti v oblasti obnovy lesů po kůrovcové kalamitě, kterou byl náš kraj v nedávné době postižen. Jedná se o aktivitu nejen pro žáky základních a středních škol, ale také pro veřejnost. Cílem je zejména seznámení mládeže a veřejnosti s problematikou lesního hospodářství, s fungováním celého lesního ekosystému a také s prací lesníků, kteří se o obnovu a stav lesa starají. Každý si tak může vyzkoušet, jak probíhá sázení stromů a přispět tak svou rukou k dílu. Uvedená akce probíhá vždy na jaře a na podzim. První ročník sázení se uskutečnil v říjnu 2021 a do jara roku 2023 byly sázeny stromy na beskydském Ondřejníku. Od podzimu 2023 je tato akce přesunuta na další z beskydských kopců, a to na Velký Javorník, Sázení je rozděleno do dvou dnů, kdy první den jsou přizvání žáci základních či středních škol a následující víkendový den je akce určena pro širokou veřejnost. Veškeré informace, možnost registrace a fotoreportáže, jsou dostupné na webové stránce www.sazimestromy.msk.cz

Sadí se zejména sazenice buku, jedlí, olší, borovic nebo také třešní. Druhová skladba obnovovaného lesa se určuje podle osazované lokality tak, aby byl lesní ekosystém v dané oblasti co nejodolnější. Účastníci za svou námahu dostanou vždy drobné občerstvení a malý dárek. Akce se těší oblibě a dobrovolníci se sázení účastní opakovaně.

Ondřejník byl po dvou letech zalesněn a oblíbená akce nyní pokračuje v novém kabátě pod názvem Stromy pro Javorník a dobrovolníci mohou pomoci se zalesněním nedalekého vrcholu Velkého Javorníku.

Den bez aut

Evropský týden mobility je vlajková kampaň Evropské komise, která se každoročně koná v termínu 16.–22. září. Cílem této kampaně je zvýšit povědomí občanů o udržitelné mobilitě, upozornit na problémy v dopravě a hledat řešení šetrná ke klimatu a životnímu prostředí. Evropský týden mobility je ideální příležitostí pro obyvatele cíleně vyzkoušet alternativní způsoby dopravy a užít si výsady městského prostředí bez automobilů.

Do akce se tradičně zapojují občané, iniciativy a neziskové organizace. Vítané jsou všechny aktivity na podporu veřejné dopravy, chůze, cyklistiky i dalších forem aktivní a udržitelné městské mobility.

Vyvrcholením tohoto týdne bývá většinou Mezinárodní den bez aut, který připadá na 22. září. Moravskoslezský kraj se rovněž připojuje akcí „Na úřad bez auta"! V roce 2023 se úředníci již podvanácté rozhodli nechat svá auta doma a přijet do práce hromadnou dopravou, na kole, koloběžce nebo třeba pěšky.

Sazenice buku

Publikace s tématikou životního prostředí s ilustracemi od dětí

Publikace pro děti

Chceme svět, ve kterém lidé nejsou lhostejní ke svému okolí, respektují a ctí přírodu a kulturní bohatství a společně o ně pečují, to platí i pro ty nejmenší, které můžeme od útlého věku začlenit do této problematiky tou zábavnější formou.

Moravskoslezský kraj již několik let každoročně vyhlašuje výtvarnou soutěž a poté vydává publikace pro děti předškolního a mladšího školního věku, která je zaměřená na životní prostředí. Publikace jsou ilustrovány dětmi, obsahují jejich básničky, příběhy nebo omalovánky. Publikace jsou poté zdarma distribuovány malým čtenářům. Všechny vydané publikace jsou rovněž dostupné na našich internetových stránkách:

Pracovní listy a publikace | Moravskoslezský kraj | (msk.cz)

Ukliďme Česko

Moravskoslezský kraj se již několik let v řadě zapojuje do akce Ukliďme Česko a tuto akci pořádá vždy na jaře ku příležitosti Dne Země. Odklízení černých skládek je jednou z mnoha aktivit krajského úřadu, které jeho zaměstnanci vykonávají dobrovolně a nad rámec svých pracovních povinností. Během několika hodin zaměstnanci usilují o vyklizení zvolené lokality a v přistavených velkoobjemových kontejnerech nejčastěji končí pneumatiky, plechovky, skleněné a plastové lahve, igelitové tašky, obaly, staré elektrospotřebiče, rozpárané kabely a další odpad, který jejich původní majitelé bez váhání odhodili do přírody.

V roce 2023 úklid probíhal v okolí Karvinského srdce. Více než pět desítek zaměstnanců krajského úřadu a krajské společnosti MSID se vydalo uklidit okolí Karvinského srdce, což je vodní plocha, která vznikla v důsledku důlní činnosti a stala se jedním ze symbolů proměny pohornické krajiny Karvinska. Vysbíraný odpad zaplnil celé dva velkoobjemové desetikubíkové kontejnery. Každoročně mezi zaměstnanci velký zájem a není jim lhostejné, jak jejich okolí vypadá. Nejde jen o samotný sběr odpadů, ale o aktivitu budující vztah k přírodě a společenskou odpovědnost.

Zaměstnanci MSK odklízející černé skládky

VZDĚLÁVÁNÍ ODBORNÉ VEŘEJNOSTI

Krajský úřad pořádá přednášky a školení určené pro úředníky ve výkonu státní správy a pro odbornou veřejnost v nejrůznějších oblastech. V rámci aktivit projektu LIFE Coala je vzdělávání odborné veřejnosti možné nejen formou konferencí a seminářů, ale informace jsou dostupné i na webovém portále.

Myslivecká konference

Již 17. rokem bude krajský úřad organizovat tradiční mysliveckou konferenci, na kterou se pravidelně na podzim schází více než sto účastníků z celého kraje i z celé republiky. Odbor životního prostředí a zemědělství v rámci své osvětové činnosti zve odborníky projednat aktuální témata, která hýbou světem myslivosti. Posledními ročníky konference rezonovalo například téma opětovného výskytu populace vlka obecného, jehož přítomnost v nemalé míře ovlivňuje způsob mysliveckého hospodaření, diskutuje se o vývoji nákazové situace afrického moru prasat, který byl do ČR zavlečen v roce 2017, o působení zvěře na stav lesních ekosystémů obnovovaných po kůrovcové kalamitě, o nejnovějších metodách zkoumání chování zvěře za pomoci telemetrie nebo o dotačních možnostech pro myslivecké spolky.

LIFE COALA: Zahájení desetiletého projektu úvodní konferencí

V prosinci roku 2022 proběhla úvodní konference integrovaného projektu LIFE COALA. Tento desetiletý projekt financovaný z programu LIFE, je zaměřen na zvýšení klimatické odolnosti Moravskoslezského kraje. Na projektu se podílí konsorcium 13 partnerů, mezi které patří města s hornickou minulostí Karviná, Orlová a Havířov, Ministerstvo životního prostředí, tři krajské agentury – rozvojová agentura MSID, inovační centrum MSIC a energetické centrum MEC, nezisková organizace Nadace partnerství, polští partneři GIG a Slezské vojvodství, Vysoká škola báňská – technická univerzita Ostrava a státní podnik Diamo. Tématem úvodní konference byla adaptace Moravskoslezského kraje na změnu klimatu a konala se v prostorách multifunkční haly Gong v Dolní oblasti Vítkovic. Akce se zúčastnilo 200 lidí, kteří si vyslechli poutavé přednášky a panelovou diskusi odborníků na téma klimatické změny a zazněly zde i smělé plány projektu do budoucích let.

LIFE COALA: Portál MiSe Klima

V březnu 2024 byl spouštěn regionální informační systém pro adaptace.

Myslivecká konference

SOUTĚŽE

Mezi činnosti krajského úřadu patří spolupráce s externími subjekty na pořádání několika soutěžích. Soutěže jsou zaměřeny na environmentální témata a motivují obce a veřejnost k udržitelnému a zodpovědnému životnímu stylu a ukazují, že se má náš kraj čím chlubit.

Keramická popelnice

V soutěži jsou každoročně od roku 2010 hodnoceny aktivity obcí a měst v oblasti nakládání s komunálním odpadem, a to v tříděném sběru využitelných složek. Hodnotí se také systém hospodaření s odpady pro občany. Porovnání obcí se provádí na základě údajů, poskytovaných obcemi do systému EKO-KOM v rámci jejich pravidelného vykazování.

V roce 2024 zvítězila obec Heřmanice u Oder v kategorii do 799 obyvatel, obec Hrádek v kategorii 800–1 999 obyvatel, obec Příbor v kategorii 2 000 – 9 999 obyvatel a město Frenštát pod Radhoštěm v kategorii obcí nad 10 000 obyvatel, již třetí rok za sebou. Skokanem roku bylo tento rok vyhlášeno statutární město Ostrava, a to za mimořádný počin v oblasti recyklace odpadů.

Keramické sluchátko

Moravskoslezský kraj se ve spolupráci s kolektivním systémem ASEKOL podílí na soutěži ve třídění elektroodpadu o Keramické sluchátko. Hodnotí se výtěžnost odevzdaných vysloužilých elektrospotřebičů v přepočtu na obyvatele.

Tradiční ocenění v podobě keramického sluchátka si roce 2024 v kategorii obcí do 2 000 obyvatel odnesla obec Jeseník nad Odrou, v kategorii obcí nad 2 000 obyvatel pak zvítězila obec Ostravice a mezi obcemi nad 10 000 obyvatel zvítězilo statutární město Frýdek-Místek.

Elektrooskar

V soutěži o sošku Elektrooskara se hodnotí sběr domácích elektrospotřebičů. Kolektivní systém ELEKTROWIN a.s., který soutěž vyhlašuje, v roce 2023 vysbíral v Moravskoslezském kraji 4 186 tun elektra na 1 254 sběrných místech, se kterými v kraji spolupracuje. V rámci obcí do 4 000 obyvatel vyhrála obec Raškovice, v kategorii obcí od 40001 do 9 999 obyvatel se na prvním místě umístila obec Horní Suchá a v kategorii obcí nad 10 000 obyvatel zvítězilo město Hlučín.

Soutěž Adapterra Awards MSK

Nezisková organizace Nadace partnerství od roku 2019 každoročně pořádá soutěž Adapterra Awards. Soutěž oceňuje projekty, které pomáhají adaptovat města i volnou krajinu na projevy změn klimatu. Díky spolupráci Moravskoslezského kraje a Nadace partnerství, je od roku 2023 je soutěž rozšířena o kategorii Cena Moravskoslezského kraje. Vítězem prvního ročníku se stal Dům s pečovatelskou službou Harmonie v Ostravě Porubě.

Vítězný projekt prvního regionálního ročníku soutěže Adapterra Awards

Slavnostní předání cen Keramická popelnice, Keramické sluchátko a Elektrooskar v Brick Housu v Dolní oblasti Vítkovic

FINANČNÍ PODPORA

MS kraj poskytuje finanční podporu formou vyhlašovaných dotačních titulů v oblastech vodního hospodářství, odpadového hospodářství, ochrany přírody a zemědělství, ochrany ovzduší a integrované prevence. Formou individuální dotace je možné podpořit projekt, který se svými kritérii vymyká vyhlášeným programům.

Drobné vodohospodářské stavby

Opakovaně vyhlašovaný dotační program na investiční podporu vodohospodářských projektů, vodovodů a kanalizací realizovaných malými obcemi (do 2 a 5 tisíc obyvatel). Moravskoslezský kraj za 20 let podpořil 156 projektů částkou ve výši 362,6 tis. Kč, ročně průměrně 18 mil. Kč a necelých 8 projektů.

Projekt **Splašková kanalizace a ČOV Velké Heraltice** byl podpořen z dotačního programu Drobné vodohospodářské akce pro roky 2022-2023 částkou 5 mil. Kč. Celkové uznatelné náklady stavby byly vyčísleny na 82 851 953 Kč. Projekt byl spolufinancován Národním programem Životní prostředí. Cílem projektu bylo zajistit žádné odvedení a vyčištění odpadních vod z obce. V rámci projektu bylo realizováno cca 6 km kanalizačních řadů, 1 km kanalizačních přípojek, a nová mechanicko-biologická čistírna odpadních vod o kapacitě 1200 EO.

Projekt **Centrální kanalizace část I. - Horní část obce Chlebičov** byl podpořen z dotačního programu Drobné vodohospodářské akce pro roky 2016-2017 částkou 5 086 600 Kč. Celkové uznatelné náklady stavby byly vyčísleny na 6 782 178 Kč. Cílem projektu byla dostavba stávající kanalizace.

Projekt **Dostavba akumulace a úpravny pitných vod v obci Mezina** byl podpořen z dotačního programu Drobné vodohospodářské akce pro roky 2021-2022 částkou 3 600 000 Kč. Celkové uznatelné náklady stavby byly vyčísleny na 4 661 500 Kč. Cílem projektu bylo zajištění bezproblémové dodávky pitné vody pro obyvatelstvo z hlediska množství i kvality. V rámci stavby byl realizován dvoukomorový objekt úpravny vody o kapacitě 60 m^3.

Projekt **Ostravice – vodovod a tlaková kanalizace splašková – lokalita "Závodný"** byl podpořen z dotačního programu Drobné vodohospodářské akce pro roky 2021-2022 částkou 3 496 100 Kč. Celkové uznatelné náklady stavby byly vyčísleny na 4 661 500 Kč. Cílem projektu bylo komplexní vodohospodářské řešení místní části obce. Patnáct rodinných domů bylo napojeno na nový vodovodní

Projekt **Splašková kanalizace Pustá Polom – stoky EA a BA** byl podpořen z dotačního programu Drobné vodohospodářské akce pro roky 2015-2016 částkou 4 940 600 Kč. Celkové uznatelné náklady stavby byly vyčísleny na 6 587 488 Kč. V rámci projektu došlo k rozšíření stávající kanalizace o nové řady a tím zajištění likvidace odpadních vod na stávající čistírny odpadních vod obce.

Projekt **Zajištění odkanalizování a zásobování vodou – Dolní část Lomná** byl podpořen z dotačního programu Drobné vodohospodářské akce pro roky 2018-2019 částkou 6 525 000 Kč. Celkové uznatelné náklady stavby byly vyčísleny na 8 700 000 Kč. Cílem projektu bylo zajištění likvidace odpadních vod a zásobování obyvatel místní části obce.

Projekt **Vodovodní řady pro dolní část obce Veřovice** byl podpořen z dotačního programu Drobné vodohospodářské akce pro roky 2017-2018 částkou 5 mil. Kč. Celkové uznatelné náklady stavby byly vyčísleny na 29 149 760 Kč. Cílem projektu bylo zajistit zásobování obyvatel v části obce pitnou vodou.

Projekt **Kořenová čistírna odpadních vod v obci Závada - I. etapa** byl podpořen z dotačního programu Drobné vodohospodářské akce pro roky 2019-2020 částkou 4 604 000 Kč. Celkové uznatelné náklady stavby byly vyčísleny na 6 138 800 Kč. Realizací projektu bylo zajištěno čištění odpadních vod z části obce na nové kořenové čistírně odpadních vod.

Kořenová čistírna v obci Závada

Úpravna pitných vod v obci Mezina

Kotlíkové dotace

V roce 2012 byl poprvé vyhlášen dotační program na podporu výměnu kotlů na tuhá paliva s ručním přikládáním za moderní nízkoemisní zdroje tepla. Moravskoslezský kraj se stal inspirací pro další kraje v ČR a nyní se dotační program vyhlašuje napříč celou republikou ze Státního fondu pro životní prostředí České republiky s finanční podporou Evropské unie (Operační program Životní prostředí).

V Moravskoslezském kraji se během let 2012 až 2022 vyměnilo více než 28 tisíc starých neekologických kotlů na tuhá paliva za moderní zdroje tepla (např. tepelná čerpadla, plynové kotle, automatické kotle na biomasu apod.). Od roku 2021 jsou kotlíkové dotace zaměřeny pouze pro nízkopříjmové domácnosti. Navíc kraj pro snížení spolufinancování výměny starého kotle domácnostem od roku 2015 přispívá částkou 7 500 Kč ze svého rozpočtu (dosud poskytnuto 173,7 mil. Kč) a v rámci spolupráce s obcemi kraje zprostředkovává další příspěvek od zapojených obcí z jejich rozpočtu v rozmezí od 1.500 do 20.000 Kč (dosud poskytnuto 92,6 mil. Kč).

Podporu na výměnu kotlů poskytoval Operační program Životní prostředí v obdobích 2014-2020 a 2021-2027 a dosud bylo poskytnuto 2,22 miliardy Kč. Program je určen pro fyzické osoby, které jsou vlastníky nebo spoluvlastníky rodinných domů a pro 4. a 5. výzvu také bytových jednotek v bytových domech nebo trvale obývaných staveb pro rodinnou rekreaci na území Moravskoslezského kraje.

Cílem programu je prostřednictvím výměny stávajících nevyhovujících kotlů na pevná paliva s ručním přikládáním v nemovitostech uvedených výše za nové nízkoemisní zdroje snížit emise znečišťujících látek z lokálního vytápění domácností a tím zlepšit kvalitu ovzduší. Nevyhovující zdroje tepla rodinných domů se významnou měrou podílejí na emisích znečišťujících látek, samotné vytápění domů bez působení dalších stacionárních a mobilních zdrojů znečišťování ovzduší je na určitém území v kraji schopno se významnou měrou podílet na překračování imisních limitů. U některých látek je schopno i samo o sobě několikanásobně překročit imisní limit.

Podpora odpadového hospodářství

Od roku 2019 je každoročně vyhlašován dotační program na podporu odpadového hospodářství v obcích Moravskoslezského kraje. Za tuto dobu bylo podpořeno 76 projektů souhrnnou částkou 10 975 400 Kč. Hodnota spolufinancování projektu ze strany kraje, mohla dosahovat až 90 % uznatelných nákladů, v návaznosti na typ podporovaného projektu.

Program je určen prioritně pro obce a byl zaměřen na podporu nakládání s komunálním odpady. Konkrétně byly dotace určeny zejména na studie odpadového hospodářství, s cílem napomoci zejména menším obcím získat ucelený pohled a vyhodnocení odpadového hospodářství své obce. To vše se snahou o navýšení třídění využitelných složek komunálního odpadu. Taktéž byla a je podporována výstavba překládacích stanic komunálních odpadů formou podpory přípravy projektové dokumentace.

V roce 2023 byl podpořen také sběr BIO odpadu z kuchyní a v návaznosti také rozvoj sběru gastroodpadu z domácností v rámci obecních systémů.

V rámci dotačního titulu zpracovalo studie odpadového hospodářství 61 žadatelů z řad obcí a svazku obcí. Vzhledem k tomu, že Moravskoslezský kraj má celkem 300 obcí včetně měst, dá se říct, že možnost této podpory využila téměř každá čtvrtá obec v kraji.

Tašky na třídění odpadů

Moravskoslezský kraj dlouhodobě usiluje o snížení množství zbytkového komunálního odpadu. Ve spolupráci se společností EKO-KOM byly v obcích Kravaře, Orlová, Dívčí Hrad, Frenštát pod Radhoštěm a Rudná pod Pradědem rozdány celkem tři tisíce sad barevných tašek na třídění odpadů.

Jednalo se o 30 tisíc trojdílných sad na třídění papíru, plastu, skla a dalších bezmála 10 tisíc samostatných tašek na třídění kovových obalů.

Tašky jsou vyrobeny z odolného omyvatelného materiálu. Jejich barvy odpovídají barvám kontejnerů – žluté tašky jsou určeny na plasty, modré na papír, zelené na sklo a šedé na kovy. Podobně jako na barevných kontejnerech jsou i na taškách zobrazeny jednotlivé druhy plastů, papíru, skla a kovů, které do nich patří.

Pořízení třídících sad bylo možné díky spolupráci kraje s Autorizovanou obalovou společností EKO-KOM, a.s., v rámci projektu Intenzifikace odděleného sběru a využívání vytříděných složek komunálního odpadu včetně obalové složky v Moravskoslezském kraji. V rámci projektu získaly obce v kraji nové barevné kontejnery na separační stanoviště, v roce 200 přibylo celkem 346 nádob. Díky tomu mají občané kraje k dispozici bezmála 30 tisíc barevných kontejnerů na veřejně dostupných stanovištích a přes 35 tisíc menších nádob na třídění odpadu přímo u svých domů. Tento projekt se dlouhodobě zaměřuje také na osvětu v oblasti předcházení vzniku odpadů a odpovědného nakládání s jeho využitelnými složkami u nejmladší generace. Během prvních školních dní obdrželo 2500 prvňáčků na základních školách v kraji uvítací balíčky s materiály, díky nimž se děti zábavnou formou naučí správně třídit odpady. Osvěta neminula ani zástupce obecních samospráv, pro které organizátoři připravili semináře s odbornými přednáškami o odpadové problematice. Šesti setkání se zúčastnilo více než 250 představitelů měst a obcí z Moravskoslezského kraje.

Tašky na třídění odpadů

Elektrický ohradník na Godule pořízený díky finanční podpoře MSK

Dotační program Podpora chovatelů Podpora chovatelů ovcí nebo koz v oblastech Moravskoslezského kraje s výskytem vlka obecného

V posledních letech se do naší krajiny přirozeně navracejí vlci. Vlci jsou pro krajinu důležití – jako výborní lovci pomáhají regulovat divoce žijící velké kopytníky. Jako přirození predátoři přispívají ke snižování škod na lesních porostech a zemědělských plodinách, které v způsobuje vysoká a spárkatá zvěř. Zároveň však také působí škody na nezabezpečených hospodářských zvířatech. Z tohoto důvodu Moravskoslezský kraj v letech 2022 a 2023 poskytl finanční prostředky chovatelům ovcí nebo koz při ochraně vybraných hospodářských zvířat. Chovatelé si tak mohli pořídit elektrické ohradníky a s tím spojené příslušenství pro vytvoření funkční a bezpečné ohrady, mobilní košár pro noční ochranu nebo třeba pasteveckého psa.

Ozdravné pobyty dětí

Moravskoslezský kraj vyhlašoval v období mezi lety 2014 až 2019 dotační program na ozdravné pobyty dětí předškolního a školního věku. Dotační program se týkal oblastí, kde 36. nejvyšší průměrná čtyřiadvacetihodinová koncentrace suspendovaných částic PM_{10} v průběhu kalendářního roku v pětiletém průměru let 2011 až 2015 byla rovna nebo vyšší než 50 µg/m³ na 50 % nebo více než 50 % oblastech příslušné obce. Ozdravný pobyt byl regenerační a preventivní z hlediska onemocnění dýchacích cest a konal se v oblastech, kde se výše zmíněné hodnoty nepřekračují.

Žádat mohly jak obce, tak základní školy na území Moravskoslezského kraje. Byly realizovány vždy minimálně 14 - denní pobyty dětí. Za dobu realizace podpory ozdravných pobytů bylo uspokojeno 40 žadatelů z řad obcí, měst a městských obvodů. Těmto subjektům byla poskytnuta částka v celkové výši přes 12 mil. Kč.

Holubník Gymnázia Bílovec

V půdních prostorách Gymnázia Mikuláše Koperníka v Bílovci vznikl v roce 2023 holubník, jehož provoz řídí počítač. Cílem projektu je přirozeným způsobem snižovat populaci divokých holubů nejen na území školy, ale také celého města. Městský holubník je prostor, který je optimalizován pro potřeby holubů a umístěn tak, aby byl jednoduše přístupný ošetřovatelům a také využitelný pro edukační účely. Trvale je zajištěna potrava v dávkovačích (směs zrní pro holuby) a voda. Holubi se díky těmto zdrojům začnou do holubníku postupně stahovat a zvyknou si trávit zde až 80 % času. Tento proces je postupný. Samotná regulace holubí populace se provádí prostřednictvím výměny vajec za atrapy. Tím nedochází k dalšímu nárůstu populace. Instalací městského holubníku jsou navíc také chráněny památky a zabrání se dalšímu znečišťování veřejného prostranství. Moravskoslezský kraj finančně podpořil tento pilotní a zcela ojedinělý projekt.

Holubí v bílovéckém holubníku

Děti na ozdravném pobytu

Dotační program EVVO – Podpora vzdělávání a poradenství v oblasti životního prostředí

Environmentální vzdělávání, výchova a osvěta (EVVO) a environmentální poradenství (EP) jsou významnými preventivními nástroji politiky životního prostředí. Jejich cílem je rozvoj kompetencí (znalostí, dovedností a postojů) potřebných pro environmentálně odpovědné jednání lidí, tedy takové jednání, které je v dané situaci a možnostech co nejpříznivější pro současný i budoucí stav životního prostředí. V případě EVVO a EP se jedná o celosvětově uznávané obory, které jsou po desítky let rozvíjeny i v České republice, kde se pro tuto oblast postupně vyvinul systém, zakotvený v politikách a strategických dokumentech, financovaný na různých úrovních, založený na spolupráci řady aktérů od veřejné správy, přes školy, výzkumné instituce, ekocentra a další poskytovatele EVVO. Každoročně má Moravskoslezský kraj vyčleněné finance na tuto oblast v uvedeném dotačním programu.

V rámci tohoto programu jsou podporovány projekty, které umožní aktivně a odpovědně realizovat environmentální vzdělávání, výchovu a osvětu a environmentální poradenství v nejrůznějších formách na území Moravskoslezského kraje, pomohou rozvíjet ochranu a spolupráci na úseku životního prostředí v Moravskoslezském kraji, a to na základě principů udržitelného rozvoje. Předmětem podpory jsou osvětové aktivity zaměřené na změnu chování veřejnosti směrem k environmentální odpovědnosti v souladu s cíli programu. Možným způsobem realizace jsou osvětové kampaně, informační projekty, motivační soutěže apod., které vhodným způsobem oslovují nebo dokonce zapojují veřejnost. Zároveň je možné projekty zaměřit na tvorbu a realizaci výukových materiálů a programů, vytvoření knížek, vybudování naučných ekologických chodníčků a stezek, výsadbu zeleně, zdravý životní styl a mnoho dalšího. Žadatelé mohou žádat o příspěvek na badatelsky orientované vyučování a aktivity v zahradách, zdůraznit důležitost cirkulární ekonomiky, předcházení vzniku odpadu, podpořit specializované programy EVVO pro seniory, zdravotně postižené a sociálně či jinak znevýhodněné cílové skupiny.

Opravárna

Od listopadu 2022 do prosince 2023 každou první sobotu v měsíci ve statutárním městě Opava fungovala Opravárna. Tento projekt byl realizován díky spolupráci ASEKOL, Charitě Opava a Moravskoslezskému kraji. Opravárnu mohl navštívit každý, kdo měl zájem o bezplatnou opravu elektrospotřebiče. Technik zájemcům zdarma diagnostikoval pokažené elektro a v případě menších nenáročných poškození ho rovnou opravil, složitější pak zákazníkům nacenil, aby se mohli rozhodnout, zda se jim nevyplatí raději si koupit nový přístroj. Neopravitelné spotřebiče se zde mohly ponechat a následně přešly k ekologické likvidaci.

Mezi spotřebiči, které mohli lidé přinést, byla jak lehká bílá technika, tak veškerá černá technika, tedy televize, mobily, počítače, notebooky a různé audio či video přehrávače. Projekt vznikl za podpory Moravskoslezského kraje, který na něj poskytl dotaci ve výši 100 tisíc korun. Společnost ASEKOL je kolektivní systém zpětného odběru elektrozařízení, při zpětném odběru úzce spolupracuje s jednotlivými kraji, městy a obcemi. Je také dlouholetým partnerem Charity Opava, jejímž chráněným dílnám zaměstnávajícím handicapované osoby dodává práci. Společnost Opravárna je dlouhodobým partnerem společnosti ASEKOL v rámci takzvaného re-use projektu.